

ПРО ДОДАНУ ВАРТІСТЬ ЯК ПОКАЗНИК РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ КОРПОРАЦІЙ

Наукові праці МАУП, 2013, вип. 1(36), с. 126–129

Обґрунтовується важливість використання доданої вартості як показника фінансових результатів діяльності сучасних корпорацій, що, на відміну від традиційного прибутку, відображає фундаментальні оцінки факторного внеску всіх учасників корпоративних відносин (акціонерів, найманих працівників, кредиторів, держави) у загальний результат функціонування корпорації.

Нині принциповим видається питання вибору основного показника, яким необхідно оцінювати результат роботи підприємства. Загальноживаним показником, який визначає фінансовий результат діяльності підприємства, є прибуток. Зокрема, у бухгалтерській і статистичній звітності відображається прибуток, в економічному аналізі з метою визначення економічної ефективності діяльності суб'єктів господарювання розраховуються показники рентабельності як співвідношення прибутку та авансованих або спожитих ресурсів. На мікроекономічному рівні додана вартість взагалі не обчислюється і не використовується. Навіть для розрахунку ПДВ (податок на додану вартість) застосовується непрямий метод, який не передбачає визначення суми доданої вартості, створеної підприємством. Разом з тим, основним макроекономічним показником результатів функціонування економіки в статистиці України, як і більшості країн, є ВВП (валовий внутрішній продукт), тобто сума валової доданої вартості галузей чи секторів економіки (виробничий метод), або сума оплати праці, чистих податків і валового прибутку (розподільчий метод). Отже, на мікроекономічному рівні основним показником є прибуток, а на макроекономічному — додана вартість. Але, якщо суспільство зацікавлене у зростанні ВВП, то в цьому має бути зацікавлене і кож-

не підприємство, тоді інтереси суспільства і окремих суб'єктів господарювання будуть узгодженими та спрямованими на досягнення однієї мети. Отже, якщо орієнтуватись на поєднання інтересів суспільства в цілому і результатів діяльності окремих суб'єктів господарювання, видається доцільним зробити додану вартість основним показником, що відображає результати діяльності підприємств.

Орієнтація не на зростання доданої вартості, а тільки на максимізацію прибутку на мікроекономічному рівні, цілком правомірно вже не один рік критикується низкою вітчизняних і зарубіжних учених. Зокрема, можна назвати таких науковців, як О. М. Вакульчик, Т. В. Щетілова, Р. Булига, П. Кохно, А. Малютін. У наукових публікаціях цих вчених пропонується розглядати як цільовий орієнтир діяльності підприємств, показник доданої вартості (новостворена вартість), який визначається як різниця між доходом (виручкою від реалізації) і матеріальними витратами підприємства. Наголошується, що додана вартість — показник, який максимально враховує інтереси основних учасників відтворення — власників і найманих працівників, тому він має знайти належне місце у системі оцінки результативності діяльності підприємств. Обґрунтовано необхідність використання показника доданої вартості з метою оцінювання загаль-

них результатів діяльності сучасних корпорацій.

Розглянувши особливості функціонування великих корпорацій в епоху інформаційного суспільства, інтелектуалізації та інноваційної спрямованості виробничо-господарської діяльності, ми побачили, що для забезпечення сталого розвитку економіки країни важливо адекватно оцінювати результати діяльності суб'єктів господарювання, трудові колективи яких це не просто найманий персонал, який можна міняти хоч кожен день (без помітних втрат ефективності), а інтелектуальний капітал підприємства, втрата якого не менш руйнівна, ніж втрата фінансового капіталу. Нині не просто праця чи капітал є джерелом ефективності, а вся система суспільного відтворення, центральне місце в якій займає людський потенціал, який є базою інтелектуального капіталу. За цих умов посилюється соціальна тенденція до поєднання праці та засобів виробництва, підвищується роль найманих працівників у формуванні кінцевих результатів. Відповідно, жорсткий поділ новоствореної вартості на заробітну плату і прибуток перетворюється на чинник незацікавленості у сукупному ефекті [1]. За орієнтації на прибуток, як різницю між доходом підприємства та витратами на придбання всіх факторів виробництва, сума оплати праці, соціальне забезпечення і навчання працівників — це витрати корпорації, а не її капітал. Отже, чим менше цих витрат, тим краще з погляду зростання прибутку як основного фінансового результату. За зміни орієнтиру — на збільшення доданої вартості (різниця між доходом і матеріальними витратами), тобто зростання суми заробітної плати, податків і прибутку, система інтересів містить в собі не тільки власників, а й найманих працівників. У цьому випадку вони розглядаються як внутрішній елемент системи, як інтелектуальний капітал корпорації.

Особливо яскраво можна продемонструвати обмеженість показника прибутку для оцінювання діяльності публічних акціонерних товариств та інших великих підприємств корпоративного типу. Публічне акціонерне товариство (ПАТ) є об'єктом зіткнення ін-

тересів багатьох учасників корпоративних відносин (власників-акціонерів; суспільства, в особі держави та громади; трудового колективу, в особі найманих працівників; кредиторів, в особі банків і власників корпоративних облігацій). З цих міркувань, ми повністю поділяємо підхід О. М. Вакульчик [2, 13], яка пропонує застосовувати додану вартість як критерій для оцінки результативності діяльності підприємств корпоративного типу.

У національних Принципах корпоративного управління наголошується, що довгостроковий економічний успіх акціонерного товариства є результатом колективних зусиль інвесторів, посадових осіб та інших зацікавлених осіб; акціонерні товариства мають враховувати законні інтереси зацікавлених осіб, “до яких передусім належать працівники, кредитори, споживачі продукції товариства, територіальна громада (на території якої розташоване товариство), а також відповідні державні органи та органи місцевого самоврядування, та активно співпрацювати з ними для створення добробуту, робочих місць та забезпечення фінансової стабільності товариства” [4]. Вважаємо, що саме показник доданої вартості може сприяти втіленню цього принципу в корпоративному секторі економіки України, оскільки дає узагальнену оцінку результатів зусиль власників, керівників та працівників корпорації.

На необхідності використання показника доданої вартості для оцінки економічної ефективності інноваційних проектів наголошує Т. В. Щетилова [5, 112]. Вона виокремлює три види економічної ефективності проекту: суспільну (народногосподарську), комерційну та бюджетну і відзначає важливість показника інтегрального обсягу доданої вартості в системі показників оцінки суспільної ефективності, обґрунтовуючи це твердження з двох позицій. По-перше, підприємства з високою доданою вартістю можна вважати потенційними точками зростання, що дуже важливо з погляду визначення можливостей країни щодо забезпечення високих темпів економічного зростання. До цього можна додати, що людський потенціал підприємства й обсяг доданої вартості, яку воно

створює, перебувають у прямо пропорційній залежності, тобто чим вище людський потенціал, тим більша частка доданої вартості у валовому доході підприємства. По-друге, додана вартість дуже важливий показник для підвищення зацікавленості суб'єктів господарювання у створенні, виробництві й використанні інновацій, оскільки вона є джерелом коштів, які спрямовуються на задоволення потреб усіх зацікавлених у результативній діяльності підприємства осіб — власників, найманих працівників, кредиторів, держави. Використання прибутку як кінцевого результату функціонування корпорацій призводить до того, що додаткові витрати на підвищення людського (інтелектуального) потенціалу не розглядаються як інвестиції, і, відповідно, знижують ефективність поточної діяльності корпорації. На думку А. Малютіна [3], чим вище рівень кваліфікації працівників і чим регулярніше інноваційна діяльність, тим частіше виникає необхідність звертатись до визначення доданої вартості. Відомо, що в інноваційній сфері (НДДКР і т. ін.) витрати неможливо точно визначити. Праця тут завжди індивідуальна та неповторна і методологія нормування матеріальних і трудових витрат, яка застосовується у сфері виробництва, неприйнятна. У сфері інноваційної діяльності необхідно орієнтуватись не стільки на витрати, скільки на результати.

Звичайно, перехід до практичного використання показника доданої вартості в управлінні діяльністю господарюючих суб'єктів потребує не тільки теоретичних обґрунтувань, а й здійснення великого обсягу методичних розробок та організаційно-правових заходів, зокрема внесення змін до стандартів бухгалтерського обліку та у форму № 2 “Звіт про фінансові результати” щодо обчислення й відображення показника доданої вартості. До речі, відповідні проекти змін звітності вже розроблені вченими [2; 3].

Отже, додана вартість є більш фундаментальним критерієм результатів діяльності

ПАТ, ніж прибуток, оскільки вимірює діяльність корпорації у цілому та оцінює її суспільний внесок. Розподіл доданої вартості на заробітну плату, дивіденди, нерозподілений прибуток, відсотки за користування кредитами, податки та відрахування до фондів соціального страхування надає інформацію про відповідні частки винагороди усіх учасників корпоративних відносин — найманого персоналу, постачальників капіталу (власного і залученого), держави. Створена додана вартість — це загальний результат функціонування ПАТ, а фінансовий результат його діяльності (прибуток чи збиток) цілком залежить від пропорцій розподілу доданої вартості на складові, тому, певною мірою, є суб'єктивним показником. Оскільки додана вартість — це нова вартість, яку створює підприємство в процесі виробництва продукції, вона є показником, що надає необхідну інформацію для прийняття управлінських рішень менеджерами та власниками капіталу щодо важелів впливу на поліпшення використання корпорацією всіх видів ресурсів.

Література

1. Булыга Р., Кохно П. Добавленная стоимость как целевой критерий // Экономист. — 2007. — № 10. — С. 68–76.
2. Вакульчик О. М. Механізм оцінки результативності діяльності підприємств з корпоративним управлінням: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: 08.06.01. — Дніпропетровськ, 2004. — 35 с.
3. Малютин А. Добавленная стоимость в управлении предприятием // Экономист. — 2008. — № 7. — С. 69–76.
4. Принципи корпоративного управління. Затв. рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 11 грудня 2003 р. № 571 // Цінні папери України. — 2004. — 1 січ.
5. Щетілова Т. В. Методичні підходи до оцінки економічної ефективності інноваційних проектів // Економіка промисловості. — 2003. — № 3. — С. 109–115.

Додана вартість є більш фундаментальним критерієм ефективності державних компаній, ніж прибуток, оскільки він вимірює діяльність корпорації у цілому й оцінює її суспільний внесок. Розподіл доданої вартості на за-

робітну плату, дивіденди, нерозподілений прибуток, відсотки за кредитами, податки і внески до фондів соціального страхування надає інформацію про відповідні частки винагороди всіх учасників корпоративних відносин — працівників, постачальників капіталу (власного і позикового), держави. Додана вартість є загальним результатом діяльності публічної компанії, і фінансові результати діяльності компанії (прибуток або збиток) повністю залежать від пропорції розподілу доданої вартості, тому певною мірою додана вартість є суб'єктивним показником.

Добавленная стоимость является более фундаментальным критерием эффективности государственных компаний, чем прибыль, поскольку измеряет деятельность корпорации в целом и оценивает ее общественный вклад. Распределение добавленной стоимости на заработную плату, дивиденды, нераспределенная прибыль, проценты по кредитам, налоги и взносы в фонды социального страхования предоставляет информацию о соответствующих долях вознаграждения всех участников корпоративных отношений — работников, поставщиков капитала (собственного и заемного), государства. Добавленная стоимость является общим результатом деятельности публичной компании, и финансовые результаты деятельности компании (прибыль или убыток) полностью зависят от пропорции распределения добавленной стоимости, поэтому в некоторой степени добавленная стоимость является субъективным показателем.

Added value is a more fundamental criteria of the performance of public companies than profit, as it measures activity of the corporation in total and assesses its contribution to society. Distribution of added value to wages, dividends, retained earnings, interest on loans, taxes and contribution to social insurance funds provides information on the respective shares of remuneration of all members of corporate relations — employees, suppliers of capital (own and borrowed), state. An added value is a general result of a public company's activities, and financial results of company's operations (profit or loss) depends entirely on the proportions of value added distribution, so to some extent, added value is a subjective indicator.

Надійшла 1 жовтня 2012 р.